

ÕIGUSKANTSLER

Adressaat
Aadress

Teie 16.12.2008 nr

Õiguskantsler 7.10.2009 nr 6-1/090017/0905910

Lõppvastus

Austatud

Pöördusite minu poole küsimuses, mis puudutab kustunud karistuse arvestamist vanglateenistusse võtmisel ja vanglateenistuses olemisel.

Teavitasin Teid oma 29.01.2009 kirjas nr 6-1/090017/0900059, et võtsin Teie avalduse menetlusse ning et pöördun selgituste saamiseks justiitsministri poole.

Tutvusin Teie avalduse, justiitsministri selgituste, asjakohaste õigusnormide ja kohtulahenditega ning leian, et vangistusseaduse (VangS) § 114 punkti 2, § 114¹ lg 4 punktide 1 ja 3 ning karistusregistri seaduse (KarRS) §-de 3¹, 18 ja 22 koostoimes kehtib regulatsioon, mis ei võimalda arvestada inimese kustunud karistusi vanglaametniku ettevalmistusteenistusse võtmisel ja vanglaametniku ametikohale ametisse nimetamisel (vanglaametnikuna teenistusse võtmisel) ega ka ametist vabastamisel.

Küll pean VangS § 114 punktis 2 sisalduvat piirangut, mille kohaselt on keelatud vanglaametniku ettevalmistusteenistusse võtta ja vanglaametniku ametikohale ametisse nimetada isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, Eesti Vabariigi põhiseadusega (Põhiseadus, PS) sisuliselt kooskõlas olevaks.

Selgitan järgnevalt oma kaalutlusi.

I Asjaolud ja õiguskantsleri menetluse käik

1. Kirjeldasite, et Teid karistati kriminaalkorras 12 aastat tagasi rahatrahvinga. 2001. aastal asusite õppima vanglaametnikuks. Lõpetasite kooli ja pärast seda asusite tööle vanglasse, kus tehti täiendav taustakontroll. Vanglas töötasite peaaegu aasta valvurina ning ülejäänud aja (kokku 6 aastat) inspektor-kontaktisikuna. Aastal 2007 lõpetasite Sisekaitseakadeemia korrektsiooni eriala. 2008. aastal kutsus vangla direktor Teid enda juurde ja ütles, et kuna Teid on kriminaalkorras karistatud, siis peate vanglateenistusest lahkuma. Lahkusite seejärel omal algatusel teenistusest.

2. 17.12.2008 pöördusite minu poole ja soovisite kontrollida kustunud karistuse arvestamise õiguspärasust vanglateenistusse asumisel. Ühtlasi tegite ettepaneku seadust muuta, et nooruse rumaluse tõttu ei oleks heade ja kohusetundlike isikute karjäär vanglateenistuses kahjustatud.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

3. Pöördusin omakorda justiitsministri poole ning esitasin talle järgmised küsimused:

1. Kas Teie hinnangul oli seadusandja tahteks, et VangS § 114 punktid 2 ja 3 on lisaks KarRS §-s 22 loetletud juhtumitele täiendavad erandid, millel on õiguslik tähendus?
2. Kas Teie hinnangul on kõikide tahtlikult toimepandud kuritegude eest määratud karistustele ja vangistusliku karistuse kandmise juhtumitele ka pärast karistusandmete kustumist õigusliku tähenduse andmine kooskõlas põhiseadusliku proportsionaalsuse nõudega?
3. Kas ja kui jaa, siis millisel õiguslikul alusel on Teie hinnangul Justiitsministeeriumi vanglate osakonnal ja vanglal pädevus karistusregistri arhiivi andmeid saada?
4. Kas Teie hinnangul on inimeselt karistatuse või karistamise fakti kohta andmete küsimine õiguspärane ja kooskõlas KarRS §-s 18 sätestatud põhimõttega?

4. Kokkuvõtvalt esitas minister mulle järgmised vastused:

1. „VangS §-s 114 toodud asjaolud on lisaks KarRS §-le 22 asjaoludeks, mis välistavad nende esinemisel isiku võtmise vanglaametniku ettevalmistusteenistusse või nimetamise vanglaametniku ametikohale.
2. Kõigi tahtlikult toimepandud kuritegude ning varem kantud reaalseste vangistuste arvestamine on proportsionaalne ning kooskõlas Põhiseaduse §-dega 29 ja 30.
3. Täitmaks VangS §-s 114 toodud asjaolude kontrollimise kohustust, on vajalik saada lisaks muudele allikatele (näiteks avaldatud jõustunud kohtulahendid) andmeid ka karistusregistri arhiivist.
4. Leiame, et KarRS §-s 18 sätestatud keeld küsida isikult andmeid karistatuse või karistamise fakti kohta, ei laiene olukordadele, kus sellise informatsiooni küsimise kohustus tuleneb seadusest.“

5. Täpsustavad ja täiendavad justiitsministri selgitused esitan järgneva analüüsi käigus.

II Asjakohased õigusnormid

6. Vangistusseadus (VangS)

"§ 114. Isikud, keda on keelatud võtta vanglateenistusse (sõnastus kuni 24.07.2009); alates 24.07.2009: „ Isikud, keda on keelatud võtta teenistusse vanglaametnikuna“)

Vanglaametniku ettevalmistusteenistusse võtta ja vanglaametniku ametikohale ametisse nimetada on keelatud isikut:

[...]

2) keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest;

[...]

§ 114¹. Vangla töötaja taustakontroll

(1) Vanglasse tööle või vanglaametniku erialale õppima (edaspidi *vanglasse tööle*) asuda sooviv isik esitab Justiitsministeeriumi vanglate osakonnale või vanglale isikuandmete ankeedi.

(2) Isikuandmete ankeedis küsitakse andmeid, mis võimaldavad hinnata isiku sobivust tööle. Lisaks võib küsida andmeid lähisugulaste ja -hõimlaste, samuti elukaaslase ees- ja perekonnanime, isikukoodi (isikukoodi puudumisel sünniaeg ja -koht) ja kontaktandmete kohta. Lähisugulased ja -hõimlased käesoleva seaduse tähenduses on korruptsioonivastase seaduse § 19 lõikes 5 nimetatud isikud.

(3) Vanglasse tööle asuda sooviva isiku isikuandmete ankeedi vormi kehtestab ja andmete kontrollimise õigust omavad ametnikud määrab justiitsminister.

(4) Vanglasse tööle asuda sooviva isiku isikuandmete ankeedis esitatud andmete õigsuse kontrollimiseks on käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel määratud ametnikel õigus:

1) pöörduda riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ja ametiisikute, samuti füüsiliste ja juriidiliste isikute poole järelepärimistega vanglateenistusse asuda sooviva isiku isikuandmete kohta;

[...]

3) kontrollida, kas käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud isikud on kriminaalmenetluses kahtlustatavad, süüdistatavad või karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest.

[...]."

7. Justiitsministri 16.03.2002 määruse nr 33 „Vanglatöötaja taustakontrolli ja vanglaametnike atesteerimise kord“ lisa nr 1 punkt 16:

"

16. Karistused ja käimasolevad menetlused					
16.1. Kriminaal-, väärteo- või distsiplinaarkaristuse korral, sõltumata karistuse määramise ajast, märgitakse iga karistuse kohta:					
Kriminaal-, (haldusõiguserikkumise) või distsiplinaarasi	väärteo- (haldusõiguserikkumise) või	Karistuse liik ja määr	Karistuse määratud asutus	Karistamise põhjus	Karistuse määramise aeg (kuu, aasta)

"

8. Karistusregistri seadus (KarRS)

" Paragrahv 3¹. Karistusregistri andmete õiguslik tähendus

[...]

(2) Karistusregistrist kustutatud ja karistusregistri arhiivi kantud andmetel on käesoleva seaduse § 22 lõike 1 punktis 2¹ nimetatud seadustes sätestatud menetluste läbiviimisel ja käesoleva seaduse § 22 lõike 1 punktis 2² nimetatud asjaolude kontrollimisel õiguslik tähendus isiku karistuse ja kuriteo korduvuse arvestamisel.

(3) Karistusregistrist kustutatud ja karistusregistri arhiivi kantud andmetel on käesoleva seaduse § 22 lõike 1 punktis 2³ nimetatud juhul õiguslik tähendus isiku lapsega seotud tööle või teenistusse võtmise otsustamiseks seaduses sätestatud juhtudel.

Paragrahv 17. Isikud, kellel on õigus saada karistusregistrist andmeid

(1) Õigus saada karistusregistrist andmeid on:

[...]

7) valitsusasutusel ja kohaliku omavalitsuse asutusel seadusega või seaduse alusel antud õigusaktiga sätestatud ülesannete täitmiseks;

[...]

11) tööandjal isiku tööle või teenistusse võtmisel seadusega sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks;

[...]

Paragrahv 18. Andmete nõudmise keeld

Isikult on keelatud nõuda tema kohta karistusregistris või karistusregistri arhiivis hoitavaid andmeid.

Paragrahv 22. Andmete väljastamine karistusregistri arhiivist

(1) Karistusregistri arhiivis asuvaid andmeid on õigus saada:

1) isikul, kelle kohta säilitatakse andmeid karistusregistri arhiivis;

2) uurimisasutusel kriminaalasjas eeluurimise teostamiseks;

2¹) Vabariigi Valitsusel, Siseministeeriumil, Kodakondsus- ja Migratsiooniametil ning Kaitsepolitseiametil kodakondsuse seaduses, välismaalaste seaduses, väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses ning välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduses sätestatud menetluste läbiviimiseks;

2²) julgeolekuasutusel ja Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve komisjonil riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 32 lõike 1 punktis 8 ning lõike 2 punktides 5 ja 8 nimetatud asjaolude kontrollimiseks;

2³) töandjal isiku lapsega seotud tööle või teenistusse võtmisel või tegevusloa andmiseks õigustatud isikul lastele teenuse osutamiseks tegevusloa väljastamisel seadusega sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks.

3) isikul, kes vajab andmeid teadusliku või statistilise töö eesmärgil.

[...]"

III Õiguskantsleri õiguslik põhjendus

9. Teie avalduse pinnalt tõusetusid kolm õiguslikku küsimust:

1. Kas vanglal ja Justiitsministeeriumil on õigus tutvuda vanglaametniku ja vanglaametniku ametikohale kandideerija taustauuringu tegemiseks karistusregistri arhiivi andmetega?
2. Kas vanglaametniku ametikohale kandideerijalt karistusregistri arhiivi andmete küsimine on õiguspärane?
3. Kas VangS § 114 punktis 2 sisalduv piirang, mille kohaselt ei tohi vanglaametnikuna teenistusse võtta inimest, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, on Põhiseadusega kooskõlas?

10. Esitatud küsimustele vastamiseks analüüsin esmalt kehtivat õiguslikku olukorda ning seejärel vanglaametnikuna töötamise piirangu sisulist Põhiseadusele vastavust.

11. Vastavalt PS §-le 29 on Eesti kodanikul õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Seadus võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra.

12. Selle õiguse näol on tegemist lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigusega, mille piiramine on võimalik ning piirangut õigustab mistahes seadusandja kaalutlus, mis ei ole Põhiseadusega vastuolus. Nii on Riigikogul võimalik töökohta valikut piirata, kui selleks on õigustatud eesmärk ning selle saavutamiseks valitud lahendus on proportsionaalne. Avaliku teenistuse puhul on asjakohane lisaks ka PS § 30, mille kohaselt täidetakse ametikohad riigiasutustes seaduse alusel ja korras Eesti kodanikega. Ka antud sätte näol on tegemist lihtsa seadusereservatsiooniga õigusega pääseda avalikku teenistusse, mida on Riigikogul seadusandjana õigus piirata mistahes põhjusel, mis ei ole Põhiseadusega vastuolus.

13. Ühe kirjeldatud töökohale ja avalikku teenistusse pääsemise piiranguna on Riigikogu VangS § 114 punktis 2 sätestanud, et vanglaametniku ametikohale on keelatud ametisse nimetada isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest.

14. Teie avaldusega seonduvalt on oluline eristada karistatust ja karistamise fakti. Sarnane eristamise küsimus tõusetub ka VangS § 114 p 3 (kandnud vangistuslikku karistust) ning avaliku

teenistuse seaduse § 16 p 5 (karistatud [...] korruptiivse teo eest) puhul. Teie avalduse sisust tulenevalt piirdun antud juhul üksnes VangS § 114 punkti 2 analüüsimisega.

15. Kriminaal- või väärteokorras karistamisega kaasneb isiku karistus, mis on isiku selline õiguslik seisund, millega kaasnevad seaduses ettenähtud ebasoodsad tagajärjed (nt teatud juhtudel karistuse raskendamine, avalikus teenistuses töötamise keeld jmt). Karistus on olemuselt ajutise iseloomuga õiguslik seisund, mis tekib karistuse mõistmisega (otsuse jõustumisega) ning lõpeb karistuse kustumise või kustutamisega ning mille kestvus sõltub süüteo olemusest ja karistuse raskusest. Karistuse kustumise või kustutamise korral loetakse üldreeglina, et isikut pole kriminaal- ega väärteokorras karistatud ja tema õiguste või vabaduste piiramine karistuse põhjusel on välistatud.

16. Karistusregistri andmete õiguslikku tähendust reguleerib KarRS § 3¹, mille järgi lähtutakse karistusregistrisse kantud isiku karistusandmetest isiku karistuse ja kuriteo või väärteo korduvuse arvestamisel. Karistusregistri karistusandmed omavad üldreeglina õiguslikku tähendust kuni nende kustutamiseni sama seaduse §-des 25–28 sätestatud tähtaegadel.

17. Seega ei saa reeglina pärast karistuse lõppemist (karistusandmete karistusregistrist kustutamist) isiku õigusi piirata kriminaal- või väärteokorras karistamise faktist lähtuvalt. Erandid, mis näevad ette karistamise fakti arvestamise ka pärast andmete arhiivi kandmist, on loetletud KarRS § 3¹ lõikes 2 ja 3.

18. Juhul kui karistusandmed on registrist kustutatud, antakse karistusregistri kaart üle karistusregistri arhiivi, kus seda säilitatakse 50 aastat. Nii nagu ma oma kirja punktis 8 välja tõin, näeb KarRS § 22 lg 1 kehtivas redaktsioonis ette kuus alust, kellel ja millistel juhtudel on õigus saada karistusregistri arhiivis asuvaid andmeid.

19. Teie avalduses kirjeldatud juhtumil on seadusandja andnud õigusliku tähenduse ka karistamise faktile kui sellisele ehk siis ka kustunud karistusele. Seejuures kaasneb vanglaametnikuna teenistusse võtmisel piirang kõikide tahtlikult toimepandud kuritegude eest määratud karistustega.

20. Selgitan, et karistamise faktile õigusliku tähenduse andmise võimalikkus peab olema piiratud, kuna see toob kaasa ulatusliku riive PS § 29 lõikes 1 sätestatud Eesti kodaniku õigusele vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta koostoimes PS §-st 30 tuleneva kodaniku õigusega pääseda avalikku teenistusse.

21. Nagu ma eelnevalt juba märkisin, on riigil õigus kehtestada piiranguid põhiõiguse kasutamisele. Samas on riigi kohustuseks kindlustada, et piirangud oleks kehtestatud legitiimsel eesmärgil ning et ükski täiendav piirang ei oleks ülemäärane ega piiraks õiguse kasutamist rohkem kui hädavajalik.

22. Riigikohus on öelnud, et karistamise fakt tohib isikut saata kogu elu ainult siis, kui see on ette nähtud (eri)seaduses (A); kui isik, kes otsustab akti andmise, on karistusregistri seaduse järgi õigustatud saama andmeid karistusregistri arhiivist (B); ja kui isikut kogu elu saatvate karistusregistri andmete kasutamine on proportsionaalne taotletava eesmärgiga (C).¹

A. Karistamise fakti ettenägemine seaduses

¹ RKHKo 17.06.2009, nr 3-3-1-46-09, p 12. RKHKo 16.10.2006, nr 3-3-1-53-06, p 18. RKÜKo 11.10.2001, nr 3-4-1-7-01, p-d 21-24.

23. Avaldusalusel juhul on karistamise fakti arvestamine sõnaselgelt kehtestatud VangS § 114 punktis 2. Järelikult on esimene nõue täidetud.

B. Teenistusse võtmise ja vabastamise õigust omava isiku juurdepääs karistusregistri arhiivile

24. Teisena nimetas Riigikohus nõude, mille kohaselt peab isik, kes otsustab teenistusse võtmise või vabastamise, olema karistusregistri seaduse järgi õigustatud saama andmeid karistusregistri arhiivist.

25. Selleks, et riigil oleks õiguslik alus ning võimalus kontrollida karistamise fakti olemasolu ehk antud juhul seda, kas isikut on karistatud VangS § 114 punktis 2 nimetatud süüteo eest ka juhul, kui karistusandmed on karistusregistrist kustutatud, on nõutav sõnaselge pädevus- ja volitusnorm (põhiseaduslik riigi tegevuse seaduslikkuse nõue).

26. KarRS § 17 lg 1 p 7 järgi on karistusregistrist õigus saada andmeid valitsusasutusel seadusega või seaduse alusel antud õigusaktiga sätestatud ülesannete täitmiseks ning sama lõike punkti 11 alusel töandjal isiku tööle või teenistusse võtmisel seadusega sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks. Seega on Justiitsministeeriumi vanglate osakonnal ja vanglal õigus saada karistusregistrist andmeid isiku kehtiva karistatuse (andmed ei ole kantud karistusregistri arhiivi) olemasolu kontrollimiseks seoses isiku vanglaametnikuna teenistusse võtmisega.

27. KarRS § 22 lõikest 1, mis sätestab kellel ja millistel juhtudel on õigus saada karistusregistri arhiivis asuvaid andmeid, ei nähtu aga Justiitsministeeriumi vanglate osakonna ega vangla pädevust saada andmeid eesmärgiga kontrollida isiku karistusregistri arhiivis olevaid asjaolusid². Samuti ei sisalda karistusregistri arhiivi andmete õiguslikku tähendust reguleerivad KarRS § 3¹ lõiked 2 ja 3 viidet vanglaametnikuna teenistusse ega ka avalikku teenistusse võtmisele.

28. Vastavalt KarRS § 4 lõikele 2 on karistusregistrisse kantud andmete väljastamine keelatud, v.a „käesolevas seaduses” ehk siis karistusregistri seaduses endas ettenähtud juhud. KarRS § 14 lg 2 kohaselt on karistusregistrisse kantud andmete kasutamise õigus ainult „käesolevas seaduses” ehk siis karistusregistri seaduses sätestatud isikutel siseministri kehtestatud korras. Kuigi seadus ei näe sõnaselgelt ette, et samad nõuded kehtivad ka karistusregistri arhiivi andmete kohta, peavad need piirangud laienema ka arhiivi kantud andmete väljastamisele. Karistusregistri arhiivi andmete kasutamine põhiõiguste ja -vabaduste kasutamise piiranguna (kogu elu saatev) kujutab endast võrreldes karistusregistri andmete kasutamisega (õiguslik tähendus ajaliselt piiratud) tunduvalt intensiivsemat riivet, mistõttu vajab see ka samaväärset või isegi tugevamat õiguste kaitset.

29. KarRS § 22 lg 2 piiritleb üksikasjalikult karistusregistri arhiivist andmete saamise tingimused ehk volituse ulatuse. Justiitsministeeriumit ega vanglat sättes ei nimetata (v.a kriminaalmenetluses uurimisasutusena). Samuti ei näe säte ette viidet „muus seaduses” nimetatud organile. Sama paragrahvi lg 2 näeb ette karistusregistri arhiivist asuvate andmete saamiseks esitatava taotluse nõuded ning lõike kahes punktis viidatakse konkreetsetele sama paragrahvi lõikes 1 toodud juurdepääsuõigustele.³

² V.a kriminaalmenetluses, kuna vangla ja Justiitsministeeriumi vanglate osakond on uurimisasutused vastavalt kriminaalmenetluse seadustikule. RKHKo 17.06.2009, nr 3-3-1-46-09, p 15: "Õiguspäraseks ei saa pidada olukorda, kus töandja kasutab karistusregistri arhiivi andmeid, mida KarRS § 22 lg 1 alusel on selleks õigustatud isikud saanud muul eesmärgil. [...]".

³ KarRS § 22 lg 2: "Karistusregistri arhiivis asuvate andmete saamiseks tuleb taotlejal registri volitatud töötlejale esitada kirjalik taotlus, milles on märgitud:

1) käesoleva seaduse § 17 lõikes 2 nimetatud andmed, kui taotlejaks on käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 1, 2, 2¹ ja 2² nimetatud isik või asutus;

30. Arvestades PS §-s 3 sisalduvat legaalsuse põhimõtet, mille kohaselt võib riigivõim teha üksnes seda ja nii palju, kui seadusandja talle pädevust ja volitust annab, võib järeldada, et kuigi Justiitsministeerium ja vangla on pädevad ametnike taustakontrolli teostama, ei tohi nad volitusnormi puudumise tõttu tutvuda karistusregistri arhiivi andmetega vanglaametniku kriminaalkorras karistamise fakti kontrollimiseks ei teenistusse võtmisel ega ka juba teenistuses olemise ajal.⁴ VangS § 114¹ lg 4 p 3 ja lg 4 ei ole nende andmete saamiseks piisavad. Juhul, kui karistusregistri seadus näeks ette võimaluse saada karistusregistri arhiivi andmeid karistusregistri seaduses nimetatata isikutel, peaks nende muude juhtude jaoks olema ka KarRS §-s 22 menetluslik regulatsioon.

31. Veelgi enam, tõin juba oma kirja punktis 8 välja, et KarRS § 3¹ annab karistusregistri arhiivi andmetele õigusliku tähenduse üksnes lõigetes 2 ja 3 nimetatud juhtumitele (ja mitte rohkematele).

32. Vaidlust ei ole selles, et VangS § 114 punktis 2 sisaldub materiaaõiguslik keeld võtta vanglaametniku ettevalmistusteenistusse ja nimetada vanglaametniku ametikohale ametisse isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, kuid täna on seadusest puudu regulatsioon selle fakti kontrollimiseks.

33. Minister viitas õigesti sellele, et VangS § 114¹ lg 4 sätestab isikuandmete ankeedis esitatud andmete õigsuse kontrollimiseks õiguse pöörduda riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ja ametiisikute, samuti füüsiliste ja juriidiliste isikute poole järelepärimistega vanglaametnikuna teenistusse asuda sooviva isiku isikuandmete kohta (p 1) ning kontrollida, kas sama paragrahvi lõikes 2 nimetatud isikud on kriminaalmenetluses kahtlustatavad, süüdistatavad või karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest (p 3). Seejuures on siiski oluline järgida järelepärimise õiguslikke piiranguid, milleks ongi nt karistusregistri arhiivist andmete saamine. Lisaks on Riigikohus sõnaselgelt välistanud selle, et karistusregistri arhiivandmetele juurdepääsu puudumisel oleks lubatav andmete kontrollimine tuginedes avalikult kättesaadavale jõustunud kohtuotsusele.⁵

34. Eeltoodust tulenevalt leian, et karistusregistri seadus kui spetsiaalselt ühe andmekogu tegevust reguleeriv seadus on eriseadus kõikide teiste seaduste suhtes ja vangistusseadust ei saa kohaldada eriseadusena karistusregistri seaduse suhtes.

35. Olukord oleks erinev, kui KarRS § 22 lg 1, mis näeb ette alused andmete väljastamiseks karistusregistri arhiivist, sisaldaks eraldi alust karistusregistri arhiivi andmetega tutvumiseks kas konkreetse viitenormina vangistusseadusele või siis muule seadusega ettenähtud juhule⁶. Praegu karistusregistri seadus arhiivandmetega seonduvalt viidet vangistusseadusele ei sisalda.

36. Riigikohus asus oma hiljutises lahendis järgmisele seisukohale: „KarRS § 17 lg 1 p 11 kohaselt on tööandjal isiku tööle või teenistusse võtmisel seadusega sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks õigus saada karistusregistrist andmeid. KarRS § 22 lg 1 sätestab, kellel on õigus saada andmeid karistusregistri arhiivist. Tööandja juurdepääsu karistusregistri arhiivi andmetele on seadusandja ette näinud vaid lastega seotud tööle või teenistusse võtmise juhtudel seadusega

---

2) käesoleva seaduse § 21 lõikes 1 toodud andmed, kui taotlejaks on käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 3 nimetatud isik.”.

⁴ RKHKo 17.06.2009, nr 3-3-1-46-09, p 13. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-3-1-46-09>

⁵ Samas p 15.

⁶ Vt nt viited KarRS § 22 lg 1 p-des 2¹ ja 2².

sätetatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks (lg 1 p 2³) ja sedagi mitte enam olukorras, kus tekib vajadus selliste andmete saamiseks töö- või teenistussuhte ajal.

VangS §-ga 114¹ on ette nähtud vanglasse tööle asuda soovija taustakontroll. Vanglasse tööle asuda sooviva isiku isikuandmete ankeedi vormi kehtestab ja andmete kontrollimise õigust omavad ametnikud määrab justiitsminister (lg 3). Neil ametnikel on õigus pöörduda riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ja ametiisikute, samuti füüsiliste ja juriidiliste isikute poole järelepärimistega vanglaametnikuna teenistusse asuda sooviva isiku isikuandmete kohta (lg 4 p 1) ja kontrollida, kas VangS § 114¹ lg-s 2 nimetatud isikud (ametisse soovija ja tema lähisugulased ning -hõimlased) on kriminaalmenetluses kahtlustatavad, süüdistatavad või karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest (lg 4 p 3).

Karistusregistri seadusest ega eriseadustest ei tulene seega tööandjale õigust saada karistusregistri arhiivist teavet juba teenistuses olevale isikule mõistetud karistuste kohta.⁷

37. Kahjuks Riigikohus ei täpsusta ega too näidet, millist eriseadust ta viimases lauses silmas peab. Kuna konkreetses lahendis on jutt juba ametis oleva ametniku vabastamisest ning asutakse seisukohale, et vangistusseadus ei anna alust juba teenistuses oleva isiku kohta arhiivi andmete saamiseks, siis võiks viimasest lausest justkui järeldada, et Riigikohus mõonab, et ametisse astumisel võib vangistusseaduse alus olla piisav. Selline seisukoht ei vasta siiski õigussüsteematiselt lähenedes karistusregistri seaduse mõttele. Karistusregistri seadus kasutab läbivalt sõnu „käesolevas seaduses“ ehk piiritleb täpselt ära andmeid saama õigustatud isikud, väljastatavate andmete koosseisu ja andmete väljastamise menetluse. Kui tõlgendada seadust mitteammendavana, tekiks olukord, kus seaduses nimetatud isikutele ei laieneks karistusregistri seaduse KarRS §-s 22 sätestatud andmete väljastamise alused ja kord (piirangud), kuna need on nagu eelnevalt juba selgitatud (vt kirja p 29), konkreetsete juhtumite põhised.

38. Riigikohtu eeltsiteeritud 17.06.2009 otsuse punktis 16 tõi kohus välja oma varasema järelduse, et teatud olukordades ei ole haldusel võimalik eesmärgipäraselt täita seaduses sätestatud ülesandeid või kasutada talle seadusest tulenevat kaalutusõigust ilma karistusregistri arhiivi andmete kasutamise õigust omamata. Tegemist on avaldusala juhtumiga sarnase olukorraga. 2003. aasta Riigikohtu otsus tõi kaasa karistusregistri seaduse muudatuse, millega lisati seadusesse nimeliselt karistusregistri arhiivist andmeid saama õigustatud asutused ja andmete saamise volituse ulatus⁸. Muudatusest nähtub, et seadusandja ei andnud juurdepääsu arhiivi andmetele üldise viitenormina nt välismaalaste seadusele, vaid pädevus ja volitus anti ning piiritleti nimeliselt karistusregistri seaduses endas. Sama õigustehnilist lahendust kasutas seadusandja ka lastega seotud tööle või teenistusse võtmisel piirangu seadmisel, kus täiendati samaaegselt nii karistusregistri seadust kui ka asjakohaseid eriseadusi.⁹

39. Seega on vastus kirja punktis 9 toodud esimesele küsimusele eitav. Vanglal ega Justiitsministeeriumil ei ole õigust tutvuda karistusregistri arhiivi andmetega vanglaametnikuna töötamise ajal ega vanglaametnikuna teenistusse võtmisel inimese taustauuringu tegemiseks.

⁷ RKHKo 17.06.2009, nr 3-3-1-46-09, p 13.

⁸ Kodakondsuse seaduse, karistusregistri seaduse ja sellest tulenevalt riigilõivuseaduse muutmise seadus (RT I 2006, 29, 224).

⁹ Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse, põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse, sotsiaalhoolekande seaduse, karistusregistri seaduse, erakooliseaduse, kutseõppeasutuse seaduse, koolieelse lasteasutuse seaduse, noorsootöö seaduse, karistusseadustiku, väärteomenetluse seadustiku, riigilõivuseaduse ja huvikooli seaduse muutmise seadus (RT I 2007, 45, 320).

40. Järgmisena analüüsin küsimust, kas vanglateenistusse kandideerijalt või vanglaametnikuna töötavalt inimeselt võib küsida andmeid, mis asuvad karistusregistris või selle arhiivis. KarRS § 18 keelab isikult nõuda tema kohta karistusregistris või karistusregistri arhiivis hoitavaid andmeid. Asusin punktis 34 seisukohale, et karistusregistri seadus on eriseadus kõikide teiste seaduste, sh vangistusseaduse suhtes.

41. Küsisin justiitsministrilt tema seisukohta, kas inimeselt karistatuse või karistamise fakti kohta andmete küsimine on õiguspärane ja kooskõlas KarRS §-s 18 sätestatud keeluga.

42. Minister asus antud küsimuses seisukohale, et KarRS §-s 18 sätestatud keeld küsida isikult andmeid karistatuse või karistamise fakti kohta ei laiene olukordadele, kus sellise informatsiooni küsimise kohustus tuleneb seadusest. Minister viitas siinkohal VangS § 114¹ lg 4 punktile 1. Leian, et ministri seisukoht ei ole siiski õige.

43. Mistahes inimest iseloomustavate andmete küsimise ja päringute tegemise näol on tegemist riivega eraelu puutumatusse (informatsiooniline enesemääramine, PS § 26), mida on seadusandjal õigus piirata üksnes kõiki põhiõiguste kaitse nõudeid arvestades. PS § 26 sätestab seadusandjale nõude, mille kohaselt on piirangud lubatavad üksnes seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. Juhul, kui seadusest täpset pädevust ja volitust andmete küsimiseks ja kasutamiseks ei tulene, ei ole ühelgi ametiisikul õigust eraelu puutumatus piirata ehk andmeid küsida.

44. VangS § 114¹ lg 2 alusel küsitakse vanglatöötaja isikuandmete ankeedis andmeid, mis võimaldavad hinnata isiku sobivust tööle. VangS § 114¹ lg 3 alusel on justiitsministrile antud volitusnorm vanglasse tööle asuda sooviva isiku isikuandmete ankeedi vormi kehtestamiseks. Antud volitusnormi alusel kehtestas justiitsminister oma 16.03.2002 määruse nr 33 „Vanglatöötaja taustakontrolli ja vanglaametnike atesteerimise kord“ lisa 1 punktis 16 kohustuse esitada andmed karistuste kohta.

45. Kuna KarRS § 18 keelab sõnaselgelt küsida inimeselt karistusregistris või karistusregistri arhiivis hoitavaid andmeid, nägemata ette seadusega erandi tegemise võimalust (normitehniline võte: "kui seadusega ei ole sätestatud teisiti"), on minu hinnangul ministri kehtestatud vanglatöötaja taustakontrolli ja vanglaametnike atesteerimise korraga vastu võetud vanglasse tööle või vanglaametniku erialale õppima asuda sooviva isiku ankeedi nõue esitada andmeid karistuste kohta vastuolus normihierarhia põhimõttega. Normihierarhia põhimõtte ehk kõrgema õiguse kehtimise prioriteet ütleb, et madalama õigusega ei saa määrata kõrgema õiguse sisu, vaid madalam õigus peab olema kõrgema õigusega kooskõlas. Ministri määrusega ei saa kehtestada erisust KarRS §-st 18.

46. Seadusandja andis ministrile VangS § 114¹ lõikes 3 volituse kehtestada üksnes vanglasse tööle asuda sooviva isiku isikuandmete ankeedi vormi ja määrata andmete kontrollimise õigust omavad ametnikud. „Põhiseaduse kohaselt on täidesaatev võim volitatud andma üksnes seadust täpsustavaid ehk *intra legem* määrusi.“¹⁰ „Seadusele vastavus tähendab seejuures nõuet, et volitusest ei astutaks üle ega asutaks reguleerima küsimusi, mis pole volitusest hõlmatud (vt RKPJK eespool viidatud otsus kohtuasjas nr 3-4-1-5-05, punkt 9)“¹¹.

¹⁰ RKPKo 13.02.2007, nr 3-4-1-16-06, p 21.

¹¹ RKPKo 25.06.2009, nr 3-4-1-3-09, p 19.

47. Eeltoodud kaalutlustel leian, vastates ühtlasi kirja punktis 9 toodud teisele küsimusele, et vanglaametnikuna teenistusse võtmisel ega ka teenistuses olemise ajal ei saa täna kehtiva õiguse alusel küsida inimese käest karistusregistris ja karistusregistri arhiivis olevaid andmeid.

48. Seadusega oleks kooskõlas nõue kinnitada ametisse kandideerija poolt omakäeliselt seaduse nõuetele vastavust.¹²

49. Märgin lisaks, et põhiõiguste piiramise korral tuleb erinevate tõlgenduste või ka vastuolus olevate sätete vahel otsustades valida tõlgendus, mis on isikule soodsam.¹³ Seetõttu leian, et vanglaametniku ettevalmistusteenistusse ja vanglaametniku ametikohale kandideerijalt ning ametisse nimetatud vanglaametnikult karistusregistri arhiivi andmete küsimine ei ole õiguspärane. Justiitsministri 16.03.2002 määruse nr 33 „Vanglatöötaja taustakontrolli ja vanglaametnike atesteerimise kord“ lisa 1 punktis 16 sisalduv nõue esitada andmed karistuste kohta on formaalselt Põhiseadusega vastuolus.

50. Kuigi piirangu õiguspärasuse hindamisel kehtib põhimõte, mille kohaselt juhul, kui leitakse, et tegevus on formaalselt Põhiseadusega vastuolus, siis sisulist õiguspärasust enam ei kontrollita, analüüsin siiski järgnevalt ka piirangu materiaalselt õiguspärasust. Arvestan seejuures Teie esitatud ettepanekut muuta seadust, et jõustruktuuris saaksid töötada väga head ja kohusetundlikud isikud vaatamata nende „nooruses tehtud lollustele“.

C. Karistamise fakti kui isikut kogu elu saatvate karistusregistri andmete kasutamise proportsionaalsus taotletava eesmärgiga

51. Järgnevalt analüüsin, kas VangS § 114 punktis 2 sisalduv piirang, mille kohaselt on keelatud vanglaametnikuna teenistusse võtta inimest, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, on sisuliselt proportsionaalne.

52. PS § 11 kohaselt tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas Põhiseadusega. Igasugune inimeste õiguste ja vabaduste piiramine on lubatav vaid juhul, kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ega moonuta piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Tegemist on proportsionaalsuse põhimõttega, mille kohaselt kontrollitakse piirangute sisulist vastavust Põhiseadusele järgmiselt:

1. esmalt tuleb leida vastus küsimusele, mis on VangS § 114 punktis 2 sätestatud piirangu kehtestamise eesmärk ning
2. seejärel analüüsida, kas piirang on eesmärki silmas pidades proportsionaalne.

53. VangS § 114 punktis 2 sätestatud vanglateenistusse juurdepääsu piirangu kehtestamise eesmärgi väljaselgitamiseks palusin justiitsministril põhjendada, kas kõikide tahtlikult

¹² Selline lahendus on kehtestatud avaliku teenistuse seaduse § 23 lg 1 punktis 3:

„§ 23. Teenistusse astumiseks esitatavad dokumendid

(1) Isik, kes soovib teenistusse astuda, esitab isikule, kellel on tema teenistusse võtmise õigus:

[...]

3) omakäelise kinnituse, et ta vastab teenistusse astumiseks seaduses sätestatud nõuetele;

[...]"

¹³ Riigikohus on sedastanud: "Erinevate tõlgendusvõimaluste puhul tuleb eelistada põhiseadusega kooskõlas olevat tõlgendust neile tõlgendustele, mis põhiseadusega kooskõlas ei ole. Riigikohtul puudub alus normi põhiseadusevastasuse motiivil kehtetuks tunnistada, kui normi on võimalik tõlgendada põhiseaduspäraselt. Samuti tuleks eelistada tõlgendust, millega oleks tagatud erinevate põhiseaduslike väärtuste kõige suurem kaitse." RKÜKo 22.02.2005, nr 3-2-1-73-04, p 36.

toimepandud kuritegude eest määratud karistustele ja vangistusliku karistuse kandmise juhtumitele õigusliku tähenduse andmine pärast karistatuse kustumist on kooskõlas põhiseadusliku proportsionaalsuse nõudega.

54. Minister selgitas: „Töötamine vanglaametnikuna ei ole isiku põhiõigus, seega peab isik, kes soovib asuda tööle vanglasse, taluma seaduslikke piiranguid, mis seonduvad töötamisega vanglas. Leiame, et on proportsionaalne ning vajalik arvestada ka kustunud karistusi ning varem kantud vangistust, olenemata selle kandmise ajast.

Tulenevalt vangistuse täideviimise eesmärkidest ning olukorrast, kus vanglaametnikud igapäevaselt oma tööülesandeid täidavad ning nende vahetust kokkupuutest kinnipeetavatega, ei tohi riik lubada vanglateenistusse isikuid, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest või kes on kandnud vangistuslikku karistust.

[...] Märkimata ei saa jätta, et KarRS-s toodud isiku karistusandmete kustutamise tähtajad on suhteliselt lühikesed konkreetset konteksti arvestades. Näiteks KarRS § 25 lg 1 p 7 kohaselt kantakse viie aasta möödumisel arhiivi kuni kolmeaastase vangistuse ärakandmise andmed. Seega võib tekkida olukord, kus vanglas hakkab kinnipeetavaid valvama ametnik, kes viibis samade isikutega viis aastat tagasi koos vangis. Kindlasti tekitab selline olukord uusi õigusrikkumisi (näiteks väljapressimiste või ähvarduste näol) ning ei täidaks kinnipeetavate õiguskuulekale käitumisele suunamise eesmärki ja oleks täiendavaks julgeolekuohuks vanglas.“

55. Piirangu eesmärki on selgitanud ka Riigikohus, leides, et „[...] vangistuse täideviimise eesmärgi ja vanglateenistuse eripära arvestades on vanglateenistusse võtmiseks üldisest avalikust teenistusest rangemate nõuete kehtestamine põhjendatud ja eesmärgipärane.“¹⁴

56. Eeltoodu alusel võib välja tuua, et piirangu üldiseks eesmärgiks tuleb pidada vangistuse tõrgeteta täideviimist ning seeläbi laiemalt julgeolekut ja avalikku korda nii vanglas kui kogu ühiskonnas. Justiitsminister tõi oma vastuses välja ohu, et karistatud isiku vanglaametnikuna teenistusse võtmine võib tekitada uusi õigusrikkumisi (näiteks väljapressimiste või ähvarduste näol). Samuti tõi minister välja kinnipeetavate õiguskuulekale käitumisele suunamise eesmärgi, mille saavutamist võib samuti raskendada teadmine, et õiguskuulekale käitumisele suunab ja sunnib inimene, keda ennast on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest. Minister nimetas sellise inimese vanglateenistuses töötamist kui täiendavat julgeolekuohtu vanglas.

57. Pean VangS § 114 punktis 2 sätestatud vanglateenistusse juurdepääsu piirangu kehtestamise eesmärki legitiimseks.

58. Edasi tuleb analüüsida VangS § 114 punktis 2 sätestatud töökohale ja avalikku teenistusse juurdepääsu piirangu proportsionaalsust.

59. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on sedastanud proportsionaalsuse kontrollimiseks läbitava testi, mille kohaselt kontrollitakse piirangu vastavust kolmel astmel – abinõu sobivus, vajalikkus ja proportsionaalsus kitsamas tähenduses ehk mõõdukus.

60. Riigikohus on määratlenud *sobiva* meetmena abinõu, mis soodustab eesmärgi saavutamist. Vaieldamatult eaproportsionaalne on sobivuse mõttes abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist. Kui avalikus teenistuses töötab inimene, keda ei ole mitte kunagi karistatud

¹⁴ RKHKo 17.06.2009, nr 3-3-1-46-09, p 10.

tahtlikult toimepandud kuriteo eest, võib see kahtlemata kaasa aidata punktides 54–56 nimetatud eesmärkide saavutamisele. Järelikult on piirang sobiv.

61. *Vajalikkuse* kriteerium tähendab, et kontrollitakse, kas soovitud eesmärki on/ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Sellel kontrollitasandil tuleb kaaluda, kas eesmärgi saavutamiseks on olemas erinevaid alternatiivseid võimalusi, ning valida nende vahel õiguseid ja vabadusi vähem piirav.

62. Vanglateenistuse lahutamatuks osaks on kokkupuude kinnipeetavatega, mistõttu on mõistetav seadusandja, Riigikohtu 17.06.2009 otsuse nr 3-3-1-46-09 ja ministri kaalutus, et kokkupuude kinnipeetava ja ametniku vahel ei tohi mõjutada negatiivselt vangistuse täideviimist ega ohustada vangla julgeolekut. Isegi kui möönda, et vanglas on ametikohti, mis ei eelda kinnipeetavatega suhtlemist ega kokkupuudet, on minu hinnangul põhjendatud, et teenistusse, mis peab kaasa aitama õiguskuulekuse suurendamisele, ei võeta inimesi, kes on varasemalt tahtlikult toime pannud kuriteo. Avalikus teenistuses ning iseäranis just eriteenistustes on minu hinnangul ametnikele esitatavad kõrgendatud nõuded põhjendatud. Ametnik mitte ainult ei pea olema õiguskuulekas, erapooletu, lojaalne jm, vaid peab sellisena ka näima.¹⁵

63. Nii leian, et VangS § 114 p 2 on vajalik.

64. *Mõõdukuse ehk kitsamas mõttes proportsionaalsuse* üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt poolt piirangu eesmärgi tähtsust.¹⁶ Seejuures kehtib reegel: „Mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.”¹⁷

65. Justiitsminister selgitas oma vastuses: „Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 29 lg 1 kohaselt on Eesti kodanikul õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Seadus võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra. Seadusega võib ette näha väga erinevaid piiranguid - näiteks vanus, kvalifikatsioon, eksami sooritamise kohustus jne. Lähtuma peab seadusandja sellest, et piirang ei tohi olla ülemäärane ja ebavajalik. Enim piiranguid ongi kehtestatud just seoses riigiteenistusega, mille puhul on lisaks teenistusseasumisele kehtestatud piirangutele ka piirangud, mis käsitlevad tegevust väljaspool ametikohta – näiteks piirangud tegeleda ettevõtlusega või osaleda surveaktsioonides. Töötamine vanglaametnikuna ei ole isiku põhiõigus, seega peab isik, kes soovib asuda tööle vanglasse, taluma seaduslikke piiranguid, mis seonduvad töötamisega vanglas. Leiame, et on proportsionaalne ning vajalik arvestada ka kustunud karistusi ning varem kantud vangistust, olenemata selle kandmise ajast.

Tulenevalt vangistuse täideviimise eesmärkidest ning olukorrast, kus vanglaametnikud igapäevaselt oma tööülesandeid täidavad ning nende vahetust kokkupuutest kinnipeetavatega, ei tohi riik lubada vanglateenistusse isikuid, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest või kes on kandnud vangistuslikku karistust.“

66. Mõeldes piirangu ulatusele, on minu hinnangul oluline tähele panna, et vanglaametnikuna teenistusse võtmise keeld laieneb üksnes tahtlikult toime pandud (sh alaealisena toime pandud) kuritegudele. Märgin siinkohal, et mitte kõikide alaealisena toimepandud tegude eest ei järgne karistus ja karistusregistrisse andmete kandmine, vaid kriminaalmenetluse seadustik näeb ette

¹⁵ Vt avaliku teenistuse seaduse lisa, avaliku teenistuse eetikakoodeks, mh selle p 13 „Ametnik hoidub ka näiliku olukorra loomisest, mis võib seada kahtluse alla tema erapooletuse ja asjade käsitlemise objektiivsuse.“

¹⁶ Vt paljude asemel RKÜKo 03.01.2008, nr 3-3-1-101-06, p 27.

¹⁷ RKPJKo 05.03.2001, nr 3-4-1-2-01, p 17; 09.04.2008, nr 3-4-1-20-07, p 21.

mitmeid võimalusi menetluse lõpetamiseks. Nt lõpetatakse KrMS § 202 alusel kriminaalmenetlus otstarbekusest või suunatakse lahendamiseks alaealiste komisjonile. Seadusandja ei ole küll VangS § 114 punktis 2 erinevaid kuritegusid diferentseerinud, kuid on määratlenud, et vanglateenistusse ei sobi kinnipeetavaid õiguskuulekale käitumisele suunama inimene, kes on kuriteo toime pannud tahtlikult ja selle eest karistatud. Vastupidisel juhul võib tekkida olukord, kus nt ettevaatamatuse tõttu toimepandud kuriteo eest vabaduskaotuslikku karistust kandvat inimest kutsub õiguskuulekale käitumisele üles ametnik, kes on ise tahtlikult kuriteo toime pannud.

67. Arvestades, et tegemist ei ole mitte üldise avaliku teenistuse, vaid kitsalt vanglateenistuse spetsiifilise piiranguga, mille eesmärk aidata kaasa kinnipeetavate õiguskuulekuse saavutamisele, tagades samaaegselt vangla julgeolek, on suure kaaluga, leian, et vanglaametniku ametikohale juurdepääsu piirang – ei tohi olla karistatud tahtlikult toime pandud teo eest - on ka mõõdukas. Seega on vastus kolmandale punktis 9 toodud küsimusele jaatav.

IV Kokkuvõte

68. Pöördusite minu poole küsimuses, mis puudutab kustunud karistuse arvestamist piiranguna vanglateenistuse asumisel ja töötamisel.

69. Asusin oma analüüsi tulemusena seisukohale, et vanglateenistuse eripära arvestades on seadusandja kehtestatud piirang, mille kohaselt ei saa vanglaametniku ettevalmistusteenistusse võtta ja vanglaametniku ametikohale ametisse nimetada isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, sisuliselt vajalik ja õige.

70. Samas leidsin, et vangla ja Justiitsministeeriumi tõlgendus, mille kohaselt on neil õigus kontrollida karistamise fakti karistusregistri arhiivist, on formaalselt Põhiseadusega vastuolus (s.t et seadus ei võimalda seda), mistõttu ei saa täna kustunud karistuse arvestamine olla ametist vabastamise aluseks. Asusin lisaks seisukohale, et sama piirang kehtib ka teenistusse võtmisel vanglaametnikuna. Karistusregistri seaduse ja vangistusseaduse regulatsioonide koostoimes analüüsides nähtub, et riik on loonud isiku VangS § 114 punktis 2 sätestatud asjaolu selgitamiseks võimaluse üksnes isiku karistatuse kontrolliks karistusregistri andmete põhjal ehk loonud karistatuse kontrolli menetluse (KarRS § 17 lg 1 p 11). Kustunud karistamise fakti kui VangS § 114 punkti 2 nõuetele vastavuse kontrollimiseks karistusregistri arhiivist Justiitsministeeriumi vanglate osakonnal ega vanglal täna volitust ei ole.

71. Kirjeldasite oma avalduses, et Teie lahkusite teenistusest siiski omal soovil, mistõttu ei saa Teie juhtumil rääkida ametist vabastamisest. Olen siiski tänulik, et pöördusite minu poole ja tõstasite küsimuse nõude põhiseaduspärasusest.

72. Pöördun märgukirjaga ka justiitsministri poole ning teen talle ettepaneku õigusvastane praktika lõpetada ja muuta vajadusel õigusnorme.

Lugupidamisega

Madis Ernits
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri ülesannetes